

DIN NOU DESPRE FIGURINELE BICEFALE

Într-un răstimp destul de scurt după apariția articolului nostru despre figurina bicefală de la Rast și despre legăturile ei cu plastica din Mediterana Orientală și din Asia Anterioară¹, a apărut un nou studiu despre plastica eneolitică, în care sînt discutate și figurinele bicefale de la Vinča în legătură cu descoperirile similare la care ne-am referit și noi, precum și cîteva informații despre săpăturile mai recente din Asia Mică, pe care credem utile să le semnalăm aci.

Studiul se datorește arheologului ceh J. Neustupný de la Muzeul național din Praga², fiind de o deosebită importanță pentru problema plasticii neo-eneolitice din SE Europei și aducînd în discuție și alte cîteva piese care ar trebui încadrate în grupa statuetelor cu mai multe capete. Întrucît însă vom stărui asupra acestui studiu în chip mai amplu, cu alt prilej, ne mulțumim să arătăm aci numai faptul că, în linii generale, atît interpretarea statuetelor bicefale de la Vinča, cît și concluziile asupra originii și semnificației tipului respectiv concordă perfect cu punctul nostru de vedere : statuetele bicefale de la Vinča (și prin urmare și aceea de la Rast, pe care arheologul ceh n-a putut-o cunoaște, fiind încă inedită în timpul cînd și-a redactat studiul) nu reprezintă mama cu copilul în brațe, ci o pereche de adulți; iar originea și semnificația tipului (divinitate feminină cu acolit masculin) trebuie căutate în Mediterana Orientală sau în Asia Anterioară.

În ceea ce privește informațiile despre săpăturile din Asia Mică, ele ne dau posibilitatea să aducem completări la unele dintre problemele atinse în articolul nostru. Într-adevăr, la Kültepe (Anatolia de SE), unde se găsiseră în săpături clandestine, făcute pentru căutarea „comorilor”, atîția idoli de alabastru, cu corpul circular și cu unul, două sau chiar trei capete, fără ca totuși să se fi găsit vreunul în cercetările sistematice mai vechi, recente săpături întreprinse de arheologii turci au dus, în sfîrșit, la precizarea nivelului stratigrafic și cultural al acestor idoli. Din datele publicate într-un articol al lui Machted Mellink despre ultimele descoperiri arheologice din Asia Mică³, rezultă că la Kültepe s-au găsit,

¹ Vladimir Dumitrescu, *Semnificația și originea unui tip de figurină descoperită la Rast* SCIV, VII, 1955, p. 95 — 118.

² Jirý Neustupný, *Studie o eneolitické plastice*, Praga, 1956, extras din „Sborník Národního Muzea v Praze”, vol. X. A — Historia, nr. 1—2.

³ M. Mellink, *Archaeology in Asia Minor*, AJA, 60, 1950, p. 369—384.

cu prilejul săpăturilor din 1954, o nouă serie de idoli „capadocieni”, și anume în stratul II (numerotat de sus în jos), caracterizat între altele prin tablete capadociene, vase pictate (dintre care unele importate din Syria) etc. Acest strat este contemporan, după autorul citat, cu stratul Alishar III, iar poziția cronologică a acestuia din urmă pare destul de bine fixată. Într-adevăr, Cl. Schaeffer, în vasta și extrem de documentată sa lucrare despre stratigrafia comparată a Asiei Occidentale⁴, după ce discută toate datele propuse mai înainte pentru nivelul Alishar III și studiază toate elementele susceptibile de a contribui la precizări cronologice, ajunge la concluzia că așezarea corespunzătoare acestui strat trebuie să-și fi încetat existența pe la 1950—1900 î.e.n., când citadela a fost distrusă; iar începutul acestei faze nu poate fi mai vechi decât aproximativ 2100.

Ținând seama de corespondența amintită mai sus între Alishar III și Kültepe II și de încadrarea cronologică care rezultă astfel pentru stratul Kültepe II, este clar că figurinele capadociene de alabastru nu pot fi datate decât între circa 2100 — 1950 î.e.n. În felul acesta ele sînt însă *posterioare* figurinelor bicefale din Cipru, cu care le-am pus și noi în legătură, fără a fi totuși atît de tîrzii cum le-au socotit unii cercetători. Căci figurinele bicefale din Cipru, aparținînd cu siguranță ultimei faze a perioadei vechi a epocii bronzului din Cipru (E. C. III), sînt *anterioare* anului 2100 î.e.n., potrivit concluziilor celor mai mulți cercetători, inclusiv Schaeffer⁵. La aceeași dată de 2100 pentru sfîrșitul perioadei vechi a bronzului cipriot s-a oprit de curînd și P. Dikaios⁶, binecunoscutul arheolog din Cipru și director al Muzeului din Nicossia.

Aceste precizări cronologice dovedesc că, alături de legătura tipologică, nu este exclusă nici legătura genetică dintre figurinele bicefale din Cipru (mai vechi) și idoli de alabastru cu mai multe capete de la Kültepe (ceva mai noi), așa încît considerațiile noastre din articolul amintit își găsesc și pe această cale o confirmare cronologică. De aceea trebuie să se renunțe la rezervele exprimate mai demult în privința posibilității de a se stabili asemenea legături din pricina lipsei unor precizări cronologice absolute, tocmai pentru că acestea au fost acum obținute.

VLADIMIR DUMITRESCU

СНОВА О ДВУГЛАВЫХ СТАТУЭТКАХ

(КРАТКОЕ СОДЕРЖАНИЕ)

Автор возвращается к вопросу, обсуждавшемуся в более ранней работе. Он вкратце указывает, что в недавно опубликованном труде, чешский археолог Ю. Неуступны приписывает то же азиатское во-

⁴ Cl. Schaeffer, *Stratigraphie comparée et chronologie de l'Asie Occidentale*, Londra-Oxford, 1948, p. 312 — 317.

⁵ *Ibidem*, p. 403.

⁶ P. Dikaios, *A Guide to the Cyprus Museum*, ed. 2, Nicossia. 1953.

сточно-средиземноморское происхождение типу двуглавых статуэток, найденных в Винче и Расте. К тому же, так за это время был определен слой в Кюлтепе (II), к которому принадлежат алебастровые идолаы, становится ясно, что указанные статуэтки относятся к более поздней эпохе (около 2100—1950 гг.), чем двуглавые статуэтки с Кипра. Следовательно, предполагаемая ранее автором преемственность подтверждается и таким образом.

DE NOUVEAU À PROPOS DES FIGURINES BICÉPHALES

(RÉSUMÉ)

L'auteur revient brièvement sur le problème déjà discuté par lui dans un travail précédent, pour montrer que l'archéologue tchèque J. Neustupný attribue, dans une récente étude, la même origine est-méditerranéenne et asiatique au type de statuettes bicéphales découvertes à Vinča et à Rast. Par ailleurs, étant donné que l'on a pu, entretemps, déterminer la couche de Kültépé (II) à laquelle appartiennent les idoles d'albâtre, il est clair que ces dernières sont postérieures (environ 2100 — 1950) aux figurines à deux têtes de Chypre. Par suite, la filiation précédemment préconisée par l'auteur se trouve également confirmée par cette voie-là.

